

EUSKALTZAINDIAREN XV. BARNE JARDUNALDIAK

*Andres Urrutia,
euskaltzainburua*

Joanak dira bi urte eta lau hilabete Zuzendaritza berriak Euskaltzaindiaren ardura hartu zuenetik. Denboraren harian, hortaz, lau urteko agintaldiaren erdia egin du, eta, ohiko denez, Euskaltzaindiaren Osoko Bilkurari kontu-arrazoiak ematera dator, nire hitzen bidez, Barne Jardunaldi hauetan.

Hiru helburu nagusi azaldu zizkion Zuzendaritzagaiak Euskaltzaindiaren Osoko Bilkurari 2005. urteko abenduan. Lehena zen egoera ekonomiko larria gainditzea eta gure erakundearen finantzaketarako eskema eta marko berria ezartzea. Hurrena, estatutuak eta barne erregelak aldatzea, euskaltzain berriak gureganatzeko eta gure arau nagusiak egungo errealitateari egokitzeko. Hirugarrenak, bestetik, Euskaltzaindiak dituen egitekorik behinenak hartzen zituen bere baitan, ikertze- eta zabaltze-lanari baitzegokion, besteak beste, egungo euskaldunen premiei erantzuna emateko tenorean.

Horra, bada, Euskaltzaindiaren Zuzendaritzak bere gain hartu zituen lehendabiziko eginkizunak. Ez, ordea, bakarrak, barne antolakuntza, euskaltzainei ez ezik, Euskaltzaindiaren babesleei ere baitagokie. Kudeaketa-lana dago hor jokoan, gure moduko erakunde batean berebiziko pisua eta esangura daukana. Esan gabe doa, kudeatze-lanik gabe, ezinezkoa dela gure lana, baliabideak eta pertsonak uztartu behar izaten baititugu geure zereginetan.

Joan nadin, alabaina, harago, eta esan dezadan, ezin argiago, iraganari so egiteak ez diola kalterik egin behar eginkizun eta etorkizun dugunari, ezinezko baita Akademia batentzat gizar-tean ari dena bazterrean uztea.

Hortaz, nire esanaren laburra honetara dator:

1. Euskaltzaindiaren eta Herri Agintarien arteko hitzarmena: urtebeteko eskarmentua.
2. Euskaltzaindiaren Arautegia eta Barne Erregelak egokitzea eta euskaltzain berriak geureganatzea.
3. Ikerketa zientifikoa eta egitasmoak garatzea.

4. Barne kudeaketa: eskema berri baten garatzea.
5. Ikerketa-proiektu berriak.
6. Etorkizuna.

1. EUSKALTZAINDIAREN ETA HERRI AGINTARIEN ARTEKO HITZARMENA: URTEBETEKO ESKARMENTUA

Luze bai luze joan zen Euskaltzaindiaren eta agintarien (Euskal Autonomia Erkidegoa, hiru foru-aldundiak) arteko hitzarmena adostea, biribiltzea eta hitzartzea. Hala gertatu zen, zorionez, 2006. urtean. Ondoriorik nabarienak ere laster igarri dira, dagoeneko Euskaltzaindiaren egonkortasun ekonomikoa bermaturik geratu baita. Aipatu beharrekoa da, bestalde, hitzarmen horretan administrazio publikoek egin duten ahalegina, diru-kopurua arras gehitu baita, gure erakundearen beharriaz hobeto erantzuteko.

Arazoak, haatik, ez dira guztiz desagertu. Izan ere, zenbait administrazioen aldetik, atzerakuntza burokratikoak gertatu dira ordainketa egiteko enan, eta, horren ondorioz, Euskaltzaindiak urtea bukatu ondoren jaso ditu aurreko urteari dagozkion diru-kopuruak.

Bide beretik etorri da, urteko zenbaki berriak finkatzerakoan, Euskaltzaindiari leporatu zaiola dirua erabili ez izana, horri dagokion urtealdian, ahazturik, hori bai, jaso ez den dirua ezin daitekeela inolaz ere erabili. Aipatzeak dira, orobat, agintari publikoen arteko desadostasunak Euskaltzaindiaren kontuak ikertu eta garbitzeko orduan. Dena den, positibotzat jo daiteke eskema berria, eta datozen urteetan finkatu eta sendotu beharrekoa, gure moduko erakunde batek behar duena eskura izan dezan.

Azpimarratu beharrekoa da, bestalde, Euskaltzaindiak gainerako agintariekin dituen finantzaketa-iturrien bilakaera.

Nafarroako Gobernuarekin dugun hitzarmenaren barruan, urteko protokoloak sinatu dira 2005, 2006 eta 2007. urteetan. Esan gabe doa diruaren kopuruak izan duen gehitze urria, eta diru hau ez dela, ezta hurrik eman ere, Euskaltzaindiak behar duena. Horretan ere, harremanak landu beharko dira, baliabide ekonomiko ugariagoak lortzeko asmoarekin.

Iparraldean ere, Euskararen Erakunde Publikoa dugu solaskide berria, diruaren aldetik lehengo kopuru berbera jasotzen bada ere. Errepara diezaiogun, bestalde, Baionako ordezkariak berriari, eta Euskararen Erakunde Publikoarekin sinatzeko asmotan dagoen hitzarmenari ere. Azken hilabeteetan, halaber, Euskararen Erakunde Publikoak hizkuntza-politikaren partaide hartu du Euskaltzaindia.

Arlo honen azkenean aipatu behar, Madrileko Gobernuaren diru-iturriei dagokien gorakada, hain zuzen ere. Bilakaera begien bistakoa da:

- 2004, 280.000 euro
- 2005, 350.000 euro
- 2006, 500.000 euro
- 2007, 510.000 euro

Aurrekoak ikusirik, esan daiteke, oro har, egoera onean dagoela Euskaltzaindia, diru-iturriei dagokienez, hurrengo urteetan egin beharko dituen ahalginei aurre egiteko.

Hortaz, jokaera argi dago: lasaitasuna, bateko, eta, ardura, besteko, berriro gerta ez daitezen oraintsu arte kinka larrian izan gaituzten zailtasunak.

Horretan, bistan da, gure agintarien jarrerak zeresan handia du. Gure lana da eurekin euskarak beharrezko dituen hitzarmenak ontzea eta garatzea, elkarrekikotasun eta begirune osoz.

* * *

2. EUSKALTZAINDIAREN ARAUTEGIA ETA BARNE ERREGELAK EGOKITZEA ETA EUSKALTZAIN BERRIAK GEUREGANATZEA

2005. urteko maiatzean izan genituen aurreko Barne Jardunaldiak Argomaizen. Han onetsi genituen Euskaltzaindiaren osaerari buruzko eraldaketarik funtsezkoenak azken berrogei urteetan. Izan ere, han erabaki ziren, besteak beste, euskaltzain osoen artean emeritu-kategoria sortzea, 75 urtetik gorakoak eta hutsarte berriak hornitzea, gehienez ere euskaltzain osoen herena zela kopuru berria.

Onartuak izan dira, urtebete geroago, 2006. urtean, Espainiako Estatuko Gobernuaren aldetik gure arauen aldaketak. Ondorenez, 6 euskaltzain emeritu ditugu, eta baita bi euskaltzain oso berrien izendatzea ere. Aurki beste bi ere izango ditugu, eta, urtea bukatu aitzin, beste bi.

Une horretan bukatuko da, aurreikusi bezalaxe, urte eta erdirako ezarri zen behin-behineko aldia, eta hasiko gara, arau berriek esan bezalaxe, hurrenez hurren, 75 urte betetzen dituzten euskaltzain osoen emeritutasuna adierazten eta hutsarte berriak aldarrikatzen.

Aldibaterakotasuna, beraz, amaitu egingo da, eta egoera berriaren barruan murgilduko gara.

Aribidean dagoen prozesu horretan ezin zailtasunak ukatu, nor bere interesak eta gogoak jokoan dituenen. Banan-banan gaintitu dira, eta gaintitu beharko dira halakoak, guztion borondate eta asmo onarekin. Eskerrak, beraz,

guztiori. Eta eskertzekoak, berebat, Jose Luis Lizundiaren lana, bera izan baita txostengilea halakoetan, eta, zer esanik ez, Jean Haritschelharren argibide ederrak, lehendik gure erakundearen barne ibilbidean duen eskarmentua egoki baliatuta.

Argomaizko hartan, nolana ere, bazen bestelakorik, emakumeen partaidetza bultzatzea erabaki baikenuen. Hirugarrena gure artean dugula, beste batzuk ere barruratzeko aukera izango dugulakoan nago.

Euskaltzain oso berrien kopurua, beraz, esanguratsua da 2005 eta 2006. urteetan. Guztira, 6 berri dira dagoeneko, arlo desberdinetakoak: literatura, hizkuntzalaritza, ingeniari, hezkuntza, idazletza.... Euskalgintzaren arlo desberdinak daude hor jokoan, betiere goi mailako unibertsitate-formazioan lekuak.

Euskaltzain osoak ez dira, onik onenean ere, bakarrak Euskaltzaindiaren ibilbidean. Borondate fermua du zuzendaritzak, bai euskaltzain urgazleen multzoa, bai euskaltzain ohorekoena, zabalatzeko. Ez edozein modutan eta besterik gabe, ezpada modu antolatuan, urgazleen kasuan erakargarri egin behar baitugu geure Akademia, urte batzuen buruan gure ordezkari izango diren horiek hurreratzeko eta geureganatzeko.

Bistan da oraingo bidea urte batzuetarako konponbidea dela. Begien bistakoa, orobat, orain izan dugun eta dugun arazo berbera izan dezakegula aurrerantzean ere, eta erne egon beharko dugu, euskalgintzaren belaunaldi berriak errelebo ona izan dezaten gure erakundearen.

Aurki izango dugu, beraz, prozesu horren lehen aldia ixtea. Geroak, alabaina, esango digu behar bezala asmatu dugun. Ni baiezkotan nago, batez ere, artez bete direlako guztion eskubideak, erakundearen barruko berriztatze-premiekin batera.

Ez da, horratio, helburu hau itxiztat edota amaitutzat eman behar. Izatez, prozesu hori amaigabekoa da, etengabe berriztatu beharko dugulako erakundearen, euskararen munduak behar duena egoki zertuta.

Falta dugu, nire ustez, urgazleek gure lanetan parte-hartze zabalagoa izateko bidea. Ukaezina da batzordeen lana. Hortxe daude hainbat eta hainbat, egunero gure lana ahalbidetzen dutenak.

Badira, alabaina, beste batzuk, aspaldikoak eta ez hain aspaldikoak, lan egiteko gogoia izan dezaketena. Horiek ere «Euskaltzaindiratu» behar, horretarako bideak (kolaborazioak, euren erabakimenaren gaiak eta abar) erraztuz.

Xede du zuzendaritzak, inoiz osoko bilkuran esanenez, bilera bereziak egiteko urgazleekin, horretarako aukerak eskainiz. Berebat, euren kolaborazioak bultzatuz, gure argitalpenetan, eta, ahal den neurrian ere, euren lanak gure bitartez argitaratuz.

3. IKERKETA ZIENTIFIKOA ETA EGITASMOAK GARATZEA

Ez naiz ni larregi luzatuko puntu honetan. Lehengoetan bezalaxe, ardatz nagusiak gogoratu besterik ez ditut egingo, gero, ikerketa-egitasmo bakoitzaren arduradunak luze-zabal garatuko baititu horien nondik norakoak.

Has dezadan, beraz, azalpen labur hau, Argomaizen abiarazi ziren hiru proiektuekin: Euskararen Gramatika Orokorra, Euskararen Korpus Onomastikoa eta Euskaltzaindiaren Hiztegia 1 (Adierak eta Adibideak).

Egitasmo bakoitzak bere arduraduna du; eta arduradun horrekin behar diren merkataritza-kontratuak egin dira, arduradunaren lana eta horren saria uzartzeko. Bestaldetik, egitasmo bakoitzean, teknikariak eta langileak ditugu, erakundearekin lan-harremanak dituztenak.

Zoritzarrez, lan-harremanen eskemak zaildu dira Euskaltzaindiarentzat Hegoaldean, egun ez baita posible epe jakin batetik aurrera lan-kontratuak egi-tea, kontuan hartuta, bestalde, administrazio publikoekin dugun hitzarmenak eragozten digula gure langile finkoen kopurua gehitzea, administrazio horien baimenik eman gabe.

Kontratazio eskema berrira joan behar, hortaz, ikerketa-egitasmoak aurrera eraman ahal izateko. Esan gabe doa eskema berri hori abiarazteko pausoak eman dituela zuzendaritzak, batez ere, merkataritza-kontratuen aldetik, eta laster izango dugula horren berri.

Hiru egitasmo horiez landa ere, badira gure artean beste batzuk, ondu direnak, hala nola, Literatura Hiztegia, Literatura Batzordeak bultzatua eta bideratua, eta antzeko bidean direnak, berbarako, Euskararen Herri Hizkeren Atlas eta Gasteizko Toponimia. Bi horiei buruz, oraingo honetan baino, egokiera hobea izango dugu hurrengo osoko bilkura batean jarduteko, horren nondik norakoak xehe-xehe azaltzeko.

* * *

4. BARNE KUDEAKETA: ESKEMA BERRI BATEN GARATZEA

Ohikoa izan da Euskaltzaindiaren Barne Jardunaldietan, kontu-arrazoiak ematearekin batera, hurrengo biurteko arduradunak eta batzordekideak izendatzea. Hala egingo da oraingoan ere, apirilean baino, maiatzean, ordurako egitasmo berrien albiste izango dugulako, eta baita eskema berri bat garatzeko aukera ere.

Natorren gaira. Gutako askorentzat batzordeen eskema izan da nagusi Euskaltzaindiaren ibilbidean. Duela urte asko jarri zen abian, Villasanteren garaian, eta bere fruitu oparoak eman ditu. Indarrean dirauen eskema, 1981ean,

Loiolan egin ziren II. Barne Jardunaldietakoa da, bere balioa duena, baina egitasmoen lan-taldeekin kidekatu beharko duguna.

Galdera, hala ere, bestelakoa da, aintzat hartuta gero eta pisu gehiago duela egitasmo zehatzen zereginak, alegia, egitasmoetan egunero lan egiteko modua dugula.

Ez da hori gauza berria. Esan ere, Barne Erregelaren 52. artikuluan hauxe esaten da:

52. artikulua. Egitasmo bereziak

Euskaltzaindiak egitasmo bereziak bidera ditzake. Honetarako, Zuzendaritzak eta sailburuek egitasmo-lantalde bat proposatuko dute, osoko batzarrak onar dezan.

Egun Euskaltzaindiak eskaini behar dio bere lana gizarteari. Horretarako egin behar ditu lan batzuk, euskararen herrialde guztiak kontuan hartuta, nekez egin daitezkeenak beste leku batean.

Konkurrentziak gorabehera, Euskaltzaindiak badu bere leku propioa euskararen munduan, hain justu ere, goi mailako ikerketa-bideak eta horien aplikazioak uztartu eta gizarteratzea, euskararen normatibizazio eta normalizazio bultzatu nahian.

Horrexegatik, egitasmoak bultzatu beharra dago, batzordeekin batera osa dezaten gure ahaleginen ardatza.

Hala agertzea ere komenigarri izango litzateke, diru-baliabideak eskuratzeko orduan beti baita hori, egiten dugun horren seinale dudabakoa.

Horretarako ere, teknologia berriak profitatu behar, batik bat, gure edukiak egoki gizarteratzeko. Pauso esanguratsuak eman nahi ditu halakoetan zuzendaritzak, eta egitasmo berrietan isla argia izango du horrek.

* * *

5. IKERKETA-PROIEKTU BERRIAK

Barne Jardunaldi hauetan, badugu aukera ederra, egitasmo berriei aurre egiteko. Besteak beste, zerrendaratu egingo ditut halakoak, arduradun bakoitzak gero garatuko duelakoan:

- Datak gorabehera, Euskaltzaindiak, datorren urtean, bere XVI. Kongresua egitea bultzatuko du. Horren xehetasunak, *Iker* Sailburuak eta diruzainak, nork bere arloan, emango dizkigute.
- Gure edukiak gizarteratzeko ahaleginetan eta teknologia berriak gure barruan bultzatzeko asmotan, Andoni Sagarna euskaltzain osoak eman-

go dizkigu xehetasunak, Informazio eta Komunikazio Teknologiak lantzeko gogoarekin. Esan gabe doa Euskaltzaindiarentzat arlo honek duen garrantzia eta esanahia, egungo egoeratik aurrera joateko.

- *Jagon* Saisetrik etorriko da beste egitasmo bat, Joseba Intxaustik atondua, euskararen historia sozialean berak duen eskarmentua, *Euskararen Liburu Zurian* ere egiaztatu zuena, Euskaltzaindiak balia eta gara dezan, guztion onurarako.
- Adolfo Arejita euskaltzainak ere bere proposamena egingo digu, euskararen barruan berebiziko ondarea den ahozko tradizioaren bilketa-lana egiteko, epez epe eta mailaz maila, gerogarrenean ere gure erakundearen aberasgarri izan, eta, oro har, ikertzaileen eskura egon dadin.
- Azkenez, Xabier Kintanak, aspaldiko puntuari eutsiz, Hiztegi Batuko bigarren itzulia osatzeko asmotan, zientzia eta teknikaren hitzak nola ekarri adieraziko digu, horretarako behar den egitura txikia sortuz.

* * *

6. ETORKIZUNA

Esandakoa gorabehera, ez nuke nire oraingo hau amaitu nahi, bestelako puntuak gogoratu gabe:

Lehen da, Argomaizen esandakoaren arabera, euskalgintzaren eragileekin Euskaltzaindiak izan behar dituen harremani dagokiena. Zuzendaritza honen ekimenez, hitzarmenen bidez lortu da mota desberdineko eragileekin (Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa, komunikabideak, hizkuntzaren industriak, udalak eta abar) elkarrekin lan egiteko oinarriak jartzea, geroko baten egitasmo zehatzetan mamitu beharko dena.

Zuzendaritzaren asmo honetan, jarraitu ez ezik, sakondu ere egingo da, hor baitago gizartearen aldetik Euskaltzaindiari aitortzen zaion itzala berresteko eta berriztatze modua.

Bigarrena da komunikazio eta prentsari dagokiona. Horretan, eta Euskaltzaindiaren web-orrian dauden eduki berriak aintzat hartuta, azpimarratuko nuke *Eusker*a Agerkarian on-line jartzea, eta *Plazaberri* aldizkari elektronikoa sortzea, modu arin eta erosoan Euskaltzaindiari buruzko berriak ematen dituen. Oro har, gure irudia eta komunikazio-premiak hobetzeko ahalegin hauek euren horretan iraungo dute, eta hobetu eta zorroztu ere egingo dira, Internetek eskaintzen duena profitatuz. Bide beretik ari dira, jakina denez, *Jagonet* zerbitzua eta bestelakoak, hilero-hilero zenbaki esanguratsuak erakusten dituztenak.

Hirugarrena da, *Jagon* Sailaren aldetik, Corpus Batzordeak eta Euskalkien Lantaldeak ontzen duten lana, hor baitago zinezko muina herrialde desberdinetatik datorrena egoki uztartzeko euskara batuaren baitan. Sustapen Batzordeak ere asmo berriak ditu, batik bat, nazioarteko mailan euskarari dagozkion testuak bilduz eta euskaratuz.

Laugarrena da Argitalpen Batzordeari buruzkoa. Zin-zinez esan behar diuzet sakoneko eta ezin utzizko aldaketak behar dituela Euskaltzaindiaren argitalpen-bideak eta batzordeak berak. Hobeto baliatu behar ditugu gaurko teknologiak eskaintzen dituenak, eta gure erakundearen zerbitzupuan jarri, gure bildumak eta materialak gaurkotzeko eta gizarteratzeko, edukiz nahiz formaz. Puntu hau erabakigarri da oso, zuzendaritza honen aburuz, eta uste dut laster izango direla urrats berriak arlo horretan.

Bosgarrena, aldiz, Fundazioaren arlotik dator. Aspaldiko asmo hau ez da gauzatu oraindik gure artean, eta ez zuzendaritzaren gogoaren faltaz, ezpada beste lehentasunak artean izan direlako eta horietan aritu behar izan duelako zuzendaritzak buru-belarri eta Herri Aginteren baten partaidetza faltaz. Gero eta premiazkoagoa, ordea, Fundazioaren zeregina gure artean, Akademiaren egitekoak gizarteratze-bidean tresna guztiz erabilgarri izan daitezkeelako.

Esan dezadan, beraz, bukatzeko, bi urte eta lau hilabeteko ibilaldi honetan, zuzendaritzaren programan dauden puntuetan, aurreratu egin dela, beste puntu batzuk oraindik betetzeko badaude ere. Falta diren horiek behar den moduan betetzeko asmo sendoa dauka Zuzendaritza honek, eta, horretarako, zer esanik ez, behar du zuen guztion laguntza, eta, orobat, urgazleena eta Euskaltzaindiaren langileena.

Hortaz, laguntza eta leialtasuna beharrezkoak dira erakundearekiko, jakinik, hori bai, zuzendaritza honen zereginen ginetik dagoela guztiontzat baliagarri izan beharko lukeen Akademia. Hori da une honetan zuzendaritzako kide guztion arreta eta ardura, eta horren gobernuan dihardugu zuen konfiantzari esker.

Konfiantza horren truk, xehetasun hauek ematen ditut, Zuzendaritzaren ustea baita zuen konfiantza ekimen zehatzetan gauzatzea, Euskaltzaindia aurrera ateratzeko eta behar duen lekuan jartzeko.